

เทคนิคคำถาม R-C-A กับการพัฒนาทักษะชีวิต

เพชรรัตน์ จงนิมิตรสถาพร (Phetcharat Jongnimitsatapohn) *

นภาพร วรเนตรสุดาทิพย์ (Napapohn Worranatsudatip) **

บทคัดย่อ

การใช้คำถาม RCA กิจกรรมที่กำหนดให้มีการอภิปรายแสดงความรู้สึกนึกคิดและการประยุกต์ความคิดอย่างมีประสิทธิภาพหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละครั้ง ด้วยประเด็นคำถามสะท้อน เชื่อมโยงปรับใช้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้บทเรียนสำคัญ ที่จะพัฒนาและเสริมสร้างทักษะชีวิตให้กับตัวผู้เรียนได้ตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น รู้จักการจัดการกับอารมณ์และความเครียดอย่างเหมาะสมและรู้จักสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น รู้จักคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยวิธีการสะท้อน (Reflect) ความรู้สึกและความคิดที่ได้รับจากการปฏิบัติกิจกรรมเชื่อมโยง (Connect) กับประสบการณ์ในชีวิตที่ผ่านมาหรือที่ตนเองได้เรียนรู้ออกมาแล้ว เป็นองค์ความรู้ใหม่ แล้วนำมา ปรับใช้ (Apply) ในชีวิตประจำวันของตนเองทั้งในปัจจุบันและอนาคต

คำถามเพื่อการสะท้อน (R)

- ขณะปฏิบัติกิจกรรมการวัดรูปลีเปลี่ยนผืนผ้า และ รูปลีเปลี่ยนจตุรัสด้วยเชือก และการคำนวณความยาวรอบรูปของรูปลีสามเหลี่ยม (ต้นเต้าน, นำเปือ), (ยาก-ง่าย), (เครียด-ไม่เครียด)

คำถามเพื่อการเชื่อมโยง (C)

- นักเรียนจะอย่างไร จึงจะทำให้ความเครียดหายไป วิธีผ่อนคลายตนเองที่ดีที่สุด และเหมาะสมกับตนเองเป็นอย่างไร

คำถามเพื่อการปรับใช้ (A)

- ถ้าเกิดความเครียดหรือความก้าวร้าว จะผ่อนคลายด้วยวิธีการใด
- การปฏิบัติกิจกรรมในครั้งต่อไป นักเรียนจะอย่างไรจึงจะไม่เกิดความเครียด

กิจกรรมการบูรณาการสอดแทรกทักษะชีวิตพื้นฐาน ขณะปฏิบัติกิจกรรมเป็นลักษณะของกิจกรรมที่กำหนดให้ผู้เรียนได้อภิปราย แสดงความรู้สึกนึกคิดและประยุกต์ความคิดอย่างมีประสิทธิภาพ หลังสิ้นสุดการเรียนรู้ทุกครั้ง ด้วยประเด็นคำถาม สะท้อน เชื่อมโยง ปรับใช้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้บทเรียนสำคัญ ที่จะพัฒนาทักษะชีวิตให้ผู้เรียนได้ตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น รู้จักการจัดการกับอารมณ์ และความเครียดอย่างเหมาะสมและรู้จักสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น รู้จักคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยวิธีการสะท้อน (Reflect) ความรู้สึกและความคิดที่ได้รับจากการปฏิบัติกิจกรรม เชื่อมโยง (Connect) กับประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมาหรือที่ตนเองได้เรียนรู้ออกมาแล้วเป็นการนำความรู้ใหม่ แล้วนำมาปรับใช้ (Apply) ในชีวิตประจำวันของตนเองทั้งในปัจจุบันและอนาคต

คำสำคัญ: เทคนิคคำถาม, อาร์-ซี-เอ, ทักษะชีวิต

Keywords: Technical questions, R-C-A, Life skills

* รองศาสตราจารย์ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น ฝ่ายประถมศึกษา (ศึกษาศาสตร์)

** อาจารย์ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น ฝ่ายประถมศึกษา (ศึกษาศาสตร์)

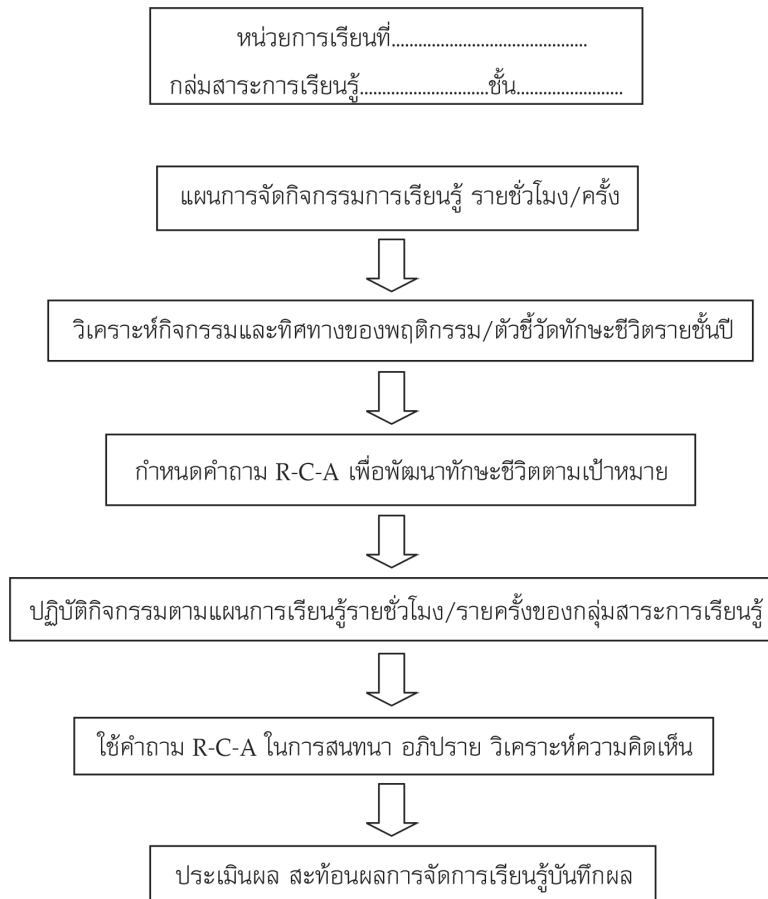
ครูหรือผู้จัดกิจกรรมเป็นผู้ตั้งประเด็นคำถาม หลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการเรียนการสอน เนื้อหาสาระในหลักสูตรแล้ว เพื่อให้ผู้เรียนเปิดเผยตัวเองผ่านการสะท้อนความรู้สึก/นึกคิดตัวเองผ่านการสะท้อนความรู้สึกหรือมุมมอง (Reflect) ได้คิดเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน (Connect) และได้ประยุกต์ความรู้ที่ (Apply) ไปใช้ในชีวิตจริงของผู้เรียน เรียกคำถามดังกล่าวโดยย่อว่าคำถาม R-C-A ซึ่งย่อมาจาก Reflect : สะท้อน, Connect : เชื่อมโยง, Apply : ปรับใช้หรือประยุกต์ใช้

การพัฒนาทักษะชีวิตด้วยเทคนิคคำถาม R-C-A

แนวความคิดการพัฒนาทักษะชีวิตและการบูรณาการ การสอดแทรกทักษะชีวิตในการเรียนการสอน ในรายวิชา เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาทักษะชีวิต การใช้เทคนิคคำถาม R-C-A ในการสนทนาหรืออภิปรายเพื่อการเผชิญสถานการณ์ในชีวิต มีความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะชีวิตเป็นอย่างมากเพราะทำให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมโยง ระหว่างการเรียนรู้กับประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน มองเห็นความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นจริงในชีวิตและท้าทายในการแก้ปัญหา รวมทั้งได้แนวคิดใหม่ ๆ ในการสร้างภูมิคุ้มกันปัญหาหรือข้อขัดแย้งอย่างต่อเนื่องยิ่งขึ้น

ครูผู้สอนสามารถประยุกต์คำถาม R-C-A ให้เหมาะสมตามจุดมุ่งหมายเป็นตามบริบทของนักเรียนในชั้นเรียน โดยยึดองค์ประกอบพฤติกรรมและตัวชี้วัดทักษะชีวิตรายชั้นปีไว้เป็นหลัก และดำเนินการเรียนการสอนตามแนวทางและขั้นตอนดังต่อไปนี้

แผนภูมิการจัดการเรียนรู้และการใช้คำถาม R-C-A ที่สร้างทักษะชีวิตพื้นฐาน ในการเรียนการสอน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้

ลักษณะคำถาม R-C-A

1. เป็นคำถามเพื่อให้ผู้เรียนสะท้อนความรู้สึกหรือมุมมองของตน (R : Reflect) เป็นการถามสิ่งที่คุณเรียนสังเกต สัมผัส หรือ ถามความรู้สึกของผู้เรียนที่เกิดขึ้น ในขณะที่ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ในชั่วโมงนั้น ๆ เช่น
 - นักเรียนรู้สึกอย่างไรบ้างที่เรียนเรื่องนี้ไปแล้ว
 - การทำงานกลุ่มที่ทำงานเสร็จภายในเวลาที่กำหนดมีพฤติกรรมเป็นอย่างไรบ้าง
 - ในขณะที่ทำงานร่วมกันกับเพื่อน เกิดอะไรขึ้นบ้าง ใครมีปฏิกิริยาอาการอย่างไร
2. เป็นคำถามเพื่อให้ผู้เรียนได้คิดเชื่อมโยง (C : Connect) เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์เดิมกับความคิดที่เกิดจากการเรียนรู้ใหม่ในชั่วโมงนั้น
 - เช่น - ในการทำงานครั้งนี้ นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไร เหมือนหรือแตกต่างจากครั้งที่แล้วอย่างไร มีอะไรบ้างที่เพิ่มขึ้นมา ความรู้สึกนั้นเป็นอย่างไร เพราะอะไรหรือเกิดจากสาเหตุอะไร
 - นักเรียนลองสังเกตพฤติกรรมปฏิกิริยาอาการของเพื่อน ในกลุ่มว่ามีอะไรเกิดขึ้นในการทำงานและเกี่ยวข้องกับตัวเองอย่างไรบ้าง
3. เป็นคำถามเพื่อการปรับใช้ (A : Apply) เป็นการนำคำถามถึงสิ่งที่เรียนรู้ใหม่ เพื่อนำไปปรับใช้ในการเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ในอนาคต
 - เช่น - ในวันข้างหน้า ถ้านักเรียนเกิดความรู้สึกอย่างครั้งนี้อีก นักเรียนจะมีวิธีการปฏิบัติตนอย่างไรบ้าง ที่จะทำให้ตนเองผ่อนคลายความเครียด ความกังวลให้หมดไปได้
 - ในวันข้างหน้า ถ้านักเรียนเจอเหตุการณ์หรือพฤติกรรมอย่างนี้อีก นักเรียนจะมีวิธีการแก้ไข และปรับปรุงพฤติกรรมของตนเองและเพื่อน ๆ อย่างไรบ้าง เพราะเหตุใด

เทคนิคการใช้คำถาม R-C-A

เทคนิคการใช้คำถาม Reflect - Connect - Apply ในตอนท้ายของกระบวนการจัดการเรียนรู้ ครูจะต้องตั้งคำถามเพื่อสนทนาให้ผู้เรียนได้ วิเคราะห์ สะท้อน เชื่อมโยงและประยุกต์ใช้ ให้เกิดการพัฒนาคูณลักษณะที่พึงประสงค์ของทักษะชีวิตอย่างต่อเนื่องและพัฒนาองค์ความรู้ โดยเริ่มจากการถามความรู้สึกหรือสะท้อนมุมมอง (Reflect) แล้วคิดเชื่อมโยง (Connect) และจบด้วยคำถามให้อภิปรายเพื่อการประยุกต์ใช้ (Apply) ด้วยการสร้างองค์ความรู้ เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับใช้ในสถานการณ์ใหม่ที่อาจต้องเผชิญในชีวิตประจำวันและอนาคต

คำถามเพื่อการสะท้อน (R-Reflect)	คำถามเพื่อการเชื่อมโยง (Connect)	คำถามเพื่อการปรับใช้ (A-Apply)
<ul style="list-style-type: none"> นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรบ้าง ที่เราได้เรียนรู้ได้ทำงานร่วมกัน 	<ul style="list-style-type: none"> ในช่วงที่ผ่านมา นักเรียนเคยมีความรู้สึกอย่างนี้เกิดขึ้นหรือไม่ แล้วนักเรียนทำอย่างไรกับความรูสึกนั้น (มีวิธีการอย่างไรจัดการกับความรูสึกทางลบที่เกิดขึ้น) 	<ul style="list-style-type: none"> ในโอกาสต่อไป ถ้าหากนักเรียนเกิดความรูสึกอย่างนี้อีก นักเรียนจะมีวิธีการอย่างไร ไม่ให้ความรูสึกรบกวนตัวเราอีก (ช่วยกันคิด)
<ul style="list-style-type: none"> นักเรียนได้สังเกตหรือได้เห็นไหมว่า สิ่งที่เราแสดงออกต่อเพื่อนในกลุ่มเป็นอย่างไร (ดี/ไม่ดี) ในการทำงานร่วมกันในครั้งต่อไป หากมีความขัดแย้งหรือการเห็นไม่ตรงกันอย่างไรอีก นักเรียนจะอย่างไรหรือ คลี่คลายเหตุการณ์อย่างไร 	<ul style="list-style-type: none"> ในการทำงานร่วมกับเพื่อนที่ผ่านมานักเรียนเคยแสดงออกหรือเคยเห็นเพื่อนแสดงออกต่อเพื่อนของเราเช่นครั้งนี้หรือไม่ นักเรียนคิดว่าการแสดงออกนั้นดีหรือไม่ดี ทำความเดือดร้อนให้ผู้อื่นหรือไม่ ใครชอบ/ไม่ชอบบ้าง ครั้งนั้นนักเรียนแก้ไขอย่างไร 	<ul style="list-style-type: none"> ในการทำงานร่วมกันในครั้งต่อไป หากมีความขัดแย้ง หรือการเห็นไม่ตรงกันอย่างไรอีก นักเรียนจะอย่างไร หรือคลี่คลายเหตุการณ์อย่างไร
<ul style="list-style-type: none"> นักเรียนมีความรูสึกหรือมีความคิดเห็นอย่างไรกับความขัดแย้งหรือการมีความคิดเห็นไม่ตรงกันของเพื่อน ๆ ในกลุ่ม/ในห้องเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> ความขัดแย้งครั้งนี้หรือเหตุการณ์แบบครั้งนี้ เหมือนกับครั้งก่อน ๆ หรือไม่ มันเกิดขึ้นได้อย่างไร นักเรียนทำอย่างไรหรือปฏิบัติอย่างไรกับความรูสึกนั้น นักเรียนทำอย่างไร จึงหยุดความขัดแย้งการเห็นไม่ตรงกันได้ 	<ul style="list-style-type: none"> ในการทำงานร่วมกันในครั้งต่อไป หากมีความขัดแย้งหรือการเห็นไม่ตรงกันอย่างไรอีก นักเรียนจะอย่างไร หรือคลี่คลายเหตุการณ์อย่างไร

คำถามเพื่อการสะท้อน (R-Reflect)	คำถามเพื่อการเชื่อมโยง (Connect)	คำถามเพื่อการปรับใช้ (A-Apply)
<ul style="list-style-type: none"> นักเรียนเคยสังเกตตนเองหรือไม่ว่า ตนเองมีวิธีการอย่างไร ทำให้ตนเองไม่โกรธ เมื่อเกิดความขัดแย้งกับเพื่อน ๆ และทำอะไรบ้าง ความขัดแย้งนั้น จึงไม่รุกรามไปและยุติได้ (ขณะทำกิจกรรมปัจจุบัน) 	<ul style="list-style-type: none"> นักเรียนคิดว่าที่ผ่านมา ความขัดแย้งความโกรธนั้น มีสาเหตุมาจากอะไร ถ้าย้อนกลับไปได้นักเรียนจะไม่ทำ/ปฏิบัติ... (ทางลบ)...แต่จะทำ/ปฏิบัติ... (ทางบวก)... 	<ul style="list-style-type: none"> นักเรียนคิดว่าจะทำอะไรหรือปฏิบัติตนอย่างไร ปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร เพื่อให้สัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อนดีขึ้น นักเรียนตั้งใจจะเปลี่ยนแปลงหรือปรับวิธีการทำงานร่วมกันในกลุ่มอย่างไรบ้าง เพื่อให้อยู่ร่วมกันทำงานร่วมกันได้อย่างราบรื่น

การใช้คำถาม R-C-A เพื่อการสนทนาอภิปราย มีความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะชีวิตเป็นอย่างมาก เพราะจะทำให้ผู้เรียนมองเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ และพฤติกรรมการเรียนรู้กับประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนได้เกิดแนวความคิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ ได้ร่วมแบ่งปันความคิดเห็นและประสบการณ์ร่วมกันเพื่อนร่วมชั้นอย่างต่อเนื่อง เป็นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ นำไปสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้ง และยังเป็นส่งเสริมการคิดขั้นสูง ครูหรือผู้สอนจะต้องใช้เทคนิคการตั้งคำถามให้ผู้เรียนสะท้อน-เชื่อมโยง-ปรับใช้ (R-C-A) ในการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตในด้านบวก หลังสิ้นสุด

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามเนื้อหาสาระ วัตถุประสงค์ และตัวชี้วัดในรายวิชาที่หลักสูตรกำหนดในแต่ละกิจกรรมหรือแต่ละรายชั่วโมงเรียนสม่ำเสมอ จึงจะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่แท้จริงในตัวผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

- วนิดา ชววมงคลเอกแสงศรี. (2556). **หลักการสอนการพัฒนาทักษะชีวิต**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวรรณา เรื่องกาญจนเศรษฐ์. **การสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง**. ค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2556, จาก www.teerama.com.hotline.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). **การพัฒนาทักษะชีวิตในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. [ม.ป.ท.: ม.ป.พ.].
- อุบลวรรณ แสนมหาภัย. (2550). **พูดดี คิดดี ปฏิบัติดี ชีวิตเป็นสุข**. [ม.ป.ท.]: ลิลลี่ปริ้นท์ซ็อบ.